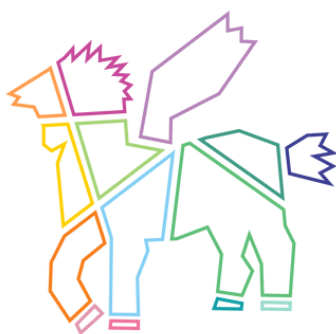

SEMINARIUM

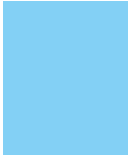
24.05.2024

09:30-16:30

PAŃSTWOWE MUZEUM ETNOGRAFICZNE W WARSZAWIE

Seminarium stanowi podsumowanie projektu „Dzieciństwo”, prowadzonego w latach 2021-2024 przez Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie. W ramach prowadzonych działań wyróżnione zostały trzy etapy – badawczy, wydawniczy oraz wystawienniczy.

Prowadzone badania obejmowały szeroki obszar tematyczny, który określić można mianem „etnografii dzieciństwa”. Zagadnienie to jest szczególnie ciekawe, gdyż w wyniku przemian społeczno-kulturowych zmieniła się pozycja dziecka zarówno w obszarze społecznym, jak i rodzinnym. Zmiana statusu dziecka i stosunkowo krótki czas, w jakim się ona dokonała, jest przedmiotem zainteresowania przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych (psychologów, socjologów, pedagogów, etnologów, antropologów kultury i historyków).

Pomysł stworzenia katalogu o przekrojowym charakterze zrodził się ze zmiany w podejściu do prezentowania zbiorów muzealnych z ujęcia rzeczowo-funkcjonalnego i materiałowego na holistyczne i narracyjne. Wyodrębnienie z kolekcji muzealnej przedmiotów, które łączy konkretny temat stanowiło bazę do przygotowania wystawy.

Wystawa z kolei miała na celu uświadomić współczesnemu odbiorcy skalę zmiany. Prezentuje różne smaki i odcienie dzieciństwa, które były i są udziałem różnych środowisk w różnych czasach – zarówno w przeszłości jak i współcześnie.

PROGRAM

09:30-10:00

Rejestracja – zapraszamy do odbioru pakietów informacyjnych

10:00-10:15

Powitanie gości – dr Magdalena Wróblewska, Dyrektorka PME

Wprowadzenie – Agnieszka Grabowska, kuratorka wystawy „Dzieciństwo”

10:15-11:30

Oprowadzanie – po wystawie „Dzieciństwo” oprowadzą kuratorki:

Agnieszka Grabowska oraz Małgorzata Kunecka

11:30-12:00

Przerwa kawowa

12:00-13:00

I panel – Projektowanie

Moderacja: Łukasz Gackowski, Dział Marketingu i Komunikacji PME

1. Rozmowa osób współtworzących projekt; katalog i wystawę (Agnieszka Grabowska, Małgorzata Kunecka, Anita Broda, Paulina Zomer, Aleksander Robotycki, Joanna Bartuszek)
2. Pytania z sali

13:00-14:15

II panel – Badanie

Moderacja: dr Magdalena Wróblewska, Dyrektorka PME

1. **Prawa dziecka w podręcznikach dla najmłodszych 1989 - 2022**,
prof. Anna Landau-Czajka – Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk
2. **Etnograficzne badania nad dzieckiem i dzieciństwem na przykładzie zasobów zgromadzonych w Etnograficznym Archiwum im. prof. Bronisławy Kopczyńskiej Jaworskiej Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego**,
Anna Deredas – Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego

3. Między pokoleniami - doświadczenia z realizacji projektu o opiece nad dziećmi dawniej i dziś. O projekcie dotyczącym dzieciństwa na Podlasiu,

Anna Bińka – Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna im. prof. Witolda Dynowskiego

4. Antropologiczne badania z dziećmi w kontekstach medycznych,

dr Zofia Boni – Instytut Antropologii i Etnologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Interdyscyplinarny Zespół badań nad Dzieciństwem Childhood Studies Uniwersytetu Warszawskiego

5. Dyskusja

14:15-15:15

Przerwa obiadowa – zapraszamy do patio

15:15-16:30

III panel – Wystawianie i publikowanie

Moderacja: Anita Broda, Dział Przechowywania i Konserwacji Zbiorów

1. Wystawa „Trzepaki, Reksio, Atari” w Muzeum Nowej Huty,

Agata Klimek-Zdeb – Muzeum Nowej Huty oddział Muzeum Krakowa

2. „Usłysz dziecko!” Współczesne polityki wybiórczego „odzyskiwania” dziecięcego głosu. Refleksje wokół pracy nad wystawą poświęconą Domowi Sierot Janusza Korczaka i Stefanii Wilczyńskiej,

dr hab. Marta Rakoczy, Magdalena Pęzińska – Pracownia Naukowa Korczkianum Muzeum Warszawy

3. Od „Miasta zabawek” do nowej wystawy stałej w Muzeum Zabawek i Zabawy.

Refleksje na temat przeszłości i przyszłości Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach,

dr Ilona Daria Dyktyńska – Dyrektorka Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach

4. Dziecko w Muzeum a nowy dyskurs dzieciństwa w Polsce – interdyscyplinarne inspiratorium w kompilacjach wystaw w Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach,

Katarzyna Hodurek-Kiek – Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach

5. „To nie jest moja historia” i „Warszawskie dzieciństwo około 1900 roku”, czyli jak opowiadać o kryzysach dzieciństwa w muzeum,

dr Katarzyna Bojarska – Uniwersytet SWPS, Zofia Rojek – Muzeum Warszawy

6. Dyskusja

**KSIĘGA
ABSTRAKTÓW**

I panel – Projektowanie

Abstrakt: Panel projektowanie to prezentacja projektu „Dzieciństwo” realizowanego w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie w latach 2021 – 2024. Twórcy projektu w formule swobodnej rozmowy opowiedzą o wyzwaniach z jakimi mierzyli się na różnych etapach pracy nad katalogiem zbiorów i wystawą. W rozmowie wezmą udział:

- Agnieszka Grabowska – kierowniczka projektu, kuratorka wystawy „Dzieciństwo” i współautorka katalogu zbiorów „Dzieciństwo”,
- Małgorzata Kunecka - kuratorka wystawy „Dzieciństwo” i współautorka katalogu zbiorów „Dzieciństwo”,
- Anita Broda - współautorka scenariusza wystawy „Dzieciństwo”, współautorka katalogu zbiorów „Dzieciństwo”,
- Joanna Bartuszek – autorka tekstów dotyczących fotografii do katalogu zbiorów „Dzieciństwo”, współodpowiedzialna za kwerendy w Archiwum Naukowym PME,
- Paulina Zomer – kierowniczka Działu Komunikacji PME, odpowiedzialna za promocję i komunikację projektu, współautorka filmu towarzyszącego wystawie,
- Aleksander Robotycki – specjalista Działu Edukacji odpowiedzialny za przygotowanie i realizację wydarzeń edukacyjnych towarzyszących wystawie „Dzieciństwo”.

Rozmowę poprowadzi Łukasz Gackowski: specjalista Działu Komunikacji PME, odpowiedzialny za promocję i komunikację projektu, współautor filmu towarzyszącego wystawie oraz pomysłodawca i realizator podcastów towarzyszących wystawie i wydaniu katalogu.

Prawa dziecka w podręcznikach dla najmłodszych 1989-2022

prof. Anna Landau-Czajka, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk

Abstrakt: Od lat 90. XX wieku w podręcznikach dla dzieci najmłodszych (klasy 1-3) wspomina się o tym, że dzieci mają nie tylko obowiązki, ale i prawa. Choć Konwencję Praw Dziecka ONZ Polska ratyfikowała w 1989 r., to jej zapisy początkowo niechętnie były w podręcznikach przywoływane. Gdy zaczęto zamieszczać prawa dziecka w podręcznikach, podchodzono do tematu ostrożnie, starano się je ograniczać do tych nie budzących kontrowersji. W podręcznikach XXI wieku prawa te teoretycznie dostosowuje się do wymogów Konwencji, ale zdarza się, że interpretacja bardzo je ogranicza (albo wręcz fałszywie przedstawia), tak aby nadal rodzice i wychowawcy nie tracili swoich uprawnień do decydowania, szczególnie w sprawach dotyczących światopoglądu i religii. Nie ma mowy o prawach swobody myśli, sumienia i wyznania, albo tłumaczy się, że jeszcze nie dotyczą dzieci. Niektóre podręczniki usuwają z katalogu praw te dotyczące kontaktów z drugim rodzicem w wypadku rozwodu. Często podkreśla się, że prawa przysługują tylko tym osobom, które wypełniają swoje obowiązki. Powiązanie praw i obowiązków jest w oczywisty sposób nieprawdziwe i ma na celu wyłącznie zdyscyplinowanie uczniów. Choć więc prawa dziecka pojawiają się w podręcznikach, to przedstawiane są tak, aby nie naruszać status quo, w którym dziecko ma raczej być posłuszne, niż uczone egzekwowania swoich praw.

Etnograficzne badania nad dzieckiem i dzieciństwem na przykładzie zasobów zgromadzonych w Etnograficznym Archiwum im. Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego

**Anna Deredas, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej
Uniwersytetu Łódzkiego**

Abstrakt: W wystąpieniu przyjrę się badaniom etnograficznym nad dzieckiem i dzieciństwem podejmowanym w okresie od II wojny światowej do czasów obecnych. Za przykład posłużą mi materiały zgromadzone w Etnograficznym Archiwum im. prof. Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego. Z jednej strony przyjrę się podejmowanym przez badaczy obszarom tematycznym związanym z dzieciństwem (czy i jak tradycyjne etnograficzne tematy badań zmieniały się w zależności od badanej społeczności, jakie były zmiany w obszarach tematycznych następujące w czasie itp.), z drugiej, gdzie w etnograficznej praktyce badawczej sytuowano dziecko (jako przedmiot badań, podmiot, uczestnika itp.). Analizą obejmę kwestionariusze i ankiety, materiały terenowe oraz prace dyplomowe zgromadzone w Etnograficznym Archiwum im. prof. Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej IEiAK UŁ. Opowiadając o tropieniu w materiale archiwalnym wątków dotyczących dziecka i dzieciństwa przybliżę również kulisy i wyzwania związane z pracą nad książką „Dzieciństwo w rodzinie robotniczej międzywojennej Łodzi. Perspektywa etnograficzno-pedagogiczna”.

Między pokoleniami – doświadczenia z realizacji projektu o opiece nad dziećmi dawniej i dziś

**Anna Bińska, Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna
im. prof. Witolda Dynowskiego**

Abstrakt: Jak dawniej godzono opiekę nad dziećmi z innymi obowiązkami? Jak rodzice i dzieci wspólnie spędzali czas? Jak radzono sobie z typowymi dziecięcymi problemami? Jakie sprzęty i przedmioty towarzyszyły dzieciństwu? I w końcu: co interesującego w doświadczeniach starszych pokoleń mogą znaleźć dla siebie współcześni rodzice? Z takimi pytaniami jako zespół Stowarzyszenia Pracownia Etnograficzna wchodziliśmy w realizowany w dwóch podlaskich gminach, etnograficzno-animacyjny projekt „Między pokoleniami: etnografia i dziedzictwo”. Podczas wystąpienia opowiem o tym, czego dowiedzieliśmy się z zebranego materiału etnograficznego, ale także o tym, z jakimi reakcjami spotkały się rezultaty naszych działań.

Antropologiczne badania z dziećmi w kontekstach medycznych

dr Zofia Boni, Instytut Antropologii i Etnologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Interdyscyplinarny Zespół Badań nad Dzieciństwem Uniwersytetu Warszawskiego

Abstrakt: Kwestie podmiotowości dzieci, jak również zagadnienia etyczne i metodologiczne w badaniach z dziećmi zawsze są priorytetowe. Jednak nabierają szczególnego znaczenia w kontekście badań prowadzonych w obszarach medycznych, które wiążą się z wrażliwymi tematami i dużą ingerencją w prywatność dziecka. Celem niniejszego wystąpienia będzie przyjrzenie się specyfice prowadzenia badań z dziećmi w obszarach medycznych. W kontekście rosnącej medykalizacji, coraz więcej obszarów życia zarówno dorosłych jak i niedorosłych osób poddawanych jest różnym reżimom około-medycznym. Jednocześnie, badanie i opisywanie tematów odnoszących się do zdrowia dzieci wydaje się być szczególnie trudnym wyzwaniem. Czy to kwestie cielesne i intymne czy normatywność biomedycyny wywołują szczególną wrażliwość badań prowadzonych w tym obszarze? Kto decyduje o tej wrażliwości, badaczki czy osoby niepełnoletnie? Na podstawie badań etnograficznych dotyczących społecznych aspektów dziecięcej otyłości, omówię kwestie etyczne i realia metodologiczne szukania i słuchania głosów dzieci w kontekście medycznym.

Wystawa „Trzepaki, Reksio, Atari” w Muzeum Nowej Huty

Agata Klimek-Zdeb, Muzeum Nowej Huty, oddział Muzeum Krakowa

Abstrakt: W okresie od 16 lutego 2023 do 7 stycznia 2024 w Muzeum Nowej Huty – oddziale Muzeum Krakowa można było oglądać wystawę „Trzepaki, Reksio, Atari”, opowiadającą o zabawach i rozrywkach dziecięcych w okresie PRL-u w rzeczywistości miejskiej. Zaprezentowano na niej ponad 600 eksponatów, a wśród nich pamiątki należące do kilkudziesięciu osób prywatnych. Ekspozycja posiadała dwie ścieżki zwiedzania – dla dorosłych i dla dzieci. Narracja dla najmłodszych była wynikiem wyjątkowej współpracy z grupą uczennic i uczniów Szkoły Podstawowej nr 52 w Krakowie, którzy stworzyli teksty do ścieżki dziecięcej i zostali ich lektorami. Wystawa miała charakter interaktywny – w jej przestrzeni, poza eksponatami w gablotach, znalazły się także miejsca i obiekty służące do dotykania, doświadczenia, gry i zabawy. Ekspozycja odniosła duży sukces – osiągnęła rekordową frekwencję i była bardzo dobrze oceniana przez gości. Doceniano jej interaktywny i międzypokoleniowy charakter, a także jej rolę jako „trampoliny” do indywidualnych wspomnień.

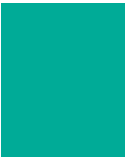

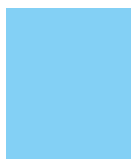
**„Usłysz dziecko!” – współczesne polityki wybiórczego „odzyskiwania”
dziecięcego głosu. Refleksje wokół pracy nad wystawą poświęconą Domowi
Sierot Janusza Korczaka i Stefanii Wilczyńskiej**

**Magdalena Pęzińska, dr hab. Marta Rakoczy – Pracownia naukowa
Korczakianum, Muzeum Warszawy**

Abstrakt: „Pragniemy zorganizować społeczeństwo dziecięce na zasadach sprawiedliwości, braterstwa, różnych praw i obowiązków. [...] Karność pragniemy zastąpić przez ład, przymus przez dobrowolne przystosowanie się jednostki do form życia zbiorowego, martwy morał zmienić chcemy w radosne dążenie do doskonalenia się i samozmagania. Stawiamy szacunek dla siebie samego na równi z życzliwością dla bliźnich, lepiej – współobywateli. Zarzucić musimy pogląd, że dziecko ma się z łaski karmić okruchami ofiarowywanymi przez tkliwe, pobłażliwe czy pieśzotliwe dlań usposobione serca bądź macierzyńskie, bądź filantropijne. [...] Nie urabiać, nie przerabiać. A zrozumieć i porozumieć się chcemy z dzieckiem, pomóc do odrodzenia niewolniczej, żebraczej jego duszy, odrzucenia brudu, który przeniknął i opanował społeczeństwo dzieci tym, że się je karmi ideami i ideałami, na zrealizowanie których mają czekać dziesiątki lat”
(Janusz Korczak, Dzieła, t. 14, s. 199).

Cytat ten stanowi preambułę towarzyszącą wystawie przygotowanej w Korczakianum – Muzeum Warszawy. W związku z przygotowaną w naszym zespole kuratorskim nową ekspozycją stałą – dokumentującą Dom Sierot z perspektywy jego młodych mieszkańców i komunikującą tę instytucję jako radykalny projekt społeczny, inicjujący rozwój praw dziecka oraz nowoczesną, skupioną na podmiotowości dzieci pedagogikę, chcemy pokazać trudności i wyzwania związane z ukazywaniem sierocych, nieuprzywilejowanych, żydowskich dzieciństw związanych z Domem Sierot oraz problemy ze współczesnym prezentowaniem Korczakowskiej wizji usytuowania dziecka w życiu społecznym. Pytania, na których chcemy się szczególnie skoncentrować to: (a) czemu dziś służą mechanizmy infantyilizacji, nostalgizacji, sentymentalizacji i naturalizacji dzieciństwa, jakie funkcje spełniają i jakie niebezpieczeństwa powodują?; (b) czemu dziś służy figura nieuprzywilejowanego dzieciństwa i jakie ryzyko nadużyć ze sobą niesie?; (c) dlaczego postać Korczaka zinfantylizowano do figury „starego doktora – przyjaciela dzieci”?

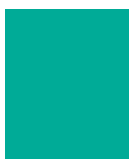

**Od „Miasta zabawek” do nowej wystawy stałej w Muzeum Zabawek i Zabawy.
Refleksje na temat przeszłości i przyszłości Muzeum Zabawek
i Zabawy w Kielcach**

dr Ilona Daria Dyktyńska, Dyrektorka Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach

Abstrakt: Muzeum Zabawek i Zabawy jest największą i najstarszą instytucją tego typu w Polsce. Działając od 1979 r. odwołuje się do silnej tradycji zabawkarskiej miasta i regionu. To tutaj powstawały cenione w całej Polsce zabawki ludowe, a następnie rozwinęła się działalność przemysłowa – produkcja w ramach kieleckich spółdzielni zabawkarskich. Tradycje te przyczyniły się do powstania instytucji, która dba nie tylko o zgromadzone dziedzictwo kulturowe, ale również stara się podejmować interdyscyplinarny dialog na temat roli zabawek i zabawy oraz ich kontekstów historycznych i współczesnych. Dotychczasowe działania koncentrowały się na upowszechnieniu wiedzy z tego zakresu poprzez wystawy czasowe, publikacje, artykuły naukowe i popularnonaukowe, a także referaty na konferencjach branżowych. W moim wystąpieniu, prócz krótkiej charakterystyki dotychczasowej działalności, chciałabym przedstawić plany dotyczące nowej wystawy stałej w Muzeum Zabawek i Zabawy. Aktualnie, główną osią ekspozycyjną jest wystawa „Miasto zabawek”, która powstała w 2011 r. i prezentuje najstarsze i najcenniejsze muzealne eksponaty. Jej uzupełnieniem są ekspozycje poświęcone zabawkom ludowym oraz obiektom z okresu PRL-u. Pomimo interesujących przedmiotów, zasadniczym mankamentem teraźniejszego rozwiązania jest brak narracji, który wyjaśniałby zwiedzającemu rolę i historię zabawek i zabawy na przestrzeni wieków w odniesieniu do przemian społeczno-kulturowych. Z tego względu rozpoczęto prace nad przebudową wystawy stałej, która w ogólnym zamyśle ma być uniwersalną opowieścią o zmianach, jakie zaszły w postrzeganiu dziecka i dzieciństwa, a także zabawek i zabawy od czasów najdawniejszych do współczesności.

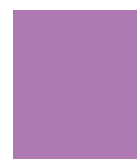

Dziecko w muzeum, a nowy dyskurs dzieciństwa w Polsce – interdyscyplinarne inspiratorium w kompilacjach wystaw w Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach

Katarzyna Hodurek-Kiek, Kustosza w Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach

Abstrakt: W wystąpieniu przybliżony zostanie dyskurs o nowym dzieciństwie na przykładzie wystaw w Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach. Omówiony zostanie sposób ich tworzenia pod kątem interdyscyplinarnych opracowań prezentowanych na nich treści, których głównym odbiorcą jest dziecko. Poruszona zostanie również rola zabawki – eksponatu, będącej nośnikiem kodów i kontekstów społeczno-kulturowych podkreślanych we współczesnych badaniach nad dzieciństwem.

**„To nie jest moja historia” i „Warszawskie dzieciństwo około 1900 roku”,
czyli jak opowiadać o kryzysach dzieciństwa w muzeum**

**dr Katarzyna Bojarska, Uniwersytet SWPS
Zofia Rojek, Muzeum Warszawy**

Abstrakt: Wystawa „To nie jest moja historia” w Galerii Rynek 30 oraz ścieżka po Wystawie Głównej Muzeum Warszawy, zatytułowana „Warszawskie dzieciństwo około 1900 roku” powstały w ramach konferencji Benjaminowskiej, odbywającej się pod koniec września w Warszawie. Główną inspiracją był zbiór esejów „Berlińskie dzieciństwo na przełomie wieków”, które Walter Benjamin pisał pod koniec swojego życia. Krytyczne odczytanie tego tekstu daje nowe spojrzenie na dzieciństwo – w jego przypadku relatywnie szczęśliwe, jednak nie pozbawione egzystencjalnych rozterek i kryzysów.

Wystawa w Galerii Rynek 30 opowiada o kryzysach i trudnościach, z jakimi mierzą się współcześnie dzieci oraz o krzywdach, które wyrządzają im dorośli. Wybrane prace Agaty Jarosławiec, Sebulca, Patryka Różyckiego, Weroniki Perłowskiej i Bolesława Chromrego opowiadają o strachu, złości, traumie oraz przemocy ekonomicznej i seksualnej, jakiej doświadczają dzieci. Ścieżka z kolei prowadzi przez dziesięć punktów – gabinetów lub poszczególnych obiektów – którym towarzyszą teksty inspirowane Benjaminowskimi wspomnieniami. Podczas wystąpienia opowiemy o tym, jak używać muzealnych zbiorów do przywoływania dziecięcego spojrzenia na rzeczywistość oraz w jaki sposób współcześni artyści i artystki podejmują tematykę przemocy doświadczanej przez dzieci.

**Pobierz swój katalog
„Dzieciństwo”**

